

SZKOLNE CENTRUM INFORMACYJNE

„... biblioteki szkolne i szkolne multimedialne centra informacji zmieniają się z magazynów informacji w pasy startowe. Odliczanie już się zaczęło!”¹

Ważnym zadaniem współczesnej szkoły jest przygotowanie absolwentów do pracy w społeczeństwie informacyjnym. Wprowadzona we wrześniu 1999 r. reforma edukacji spowodowała zmiany programowe nauczania w polskiej szkole. Główny nacisk położony został na samodzielność uczniów w zdobywaniu wiedzy oraz odejście od encyklopedycznego przekazu.

Zmiana ta, o charakterze niemal rewolucyjnym, implikuje konieczność nowego usytuowania biblioteki w szkole, zwiększenia roli nauczyciela bibliotekarza w procesie dydaktycznym, wyposażenia bibliotek w urządzenia komputerowe, audiowizualne i reprograficzne.

Przekształcenie biblioteki szkolnej w centrum multimedialne nie jest jednak jedynie kwestią zmiany nazwy czy zainstalowania w bibliotece komputera. Konieczna jest zmiana mentalności nauczyciela bibliotekarza oraz całego środowiska szkolnego, przełamanie oporów przed korzystaniem z technologii komputerowej, a z drugiej strony wsparcie (nie tylko finansowe) ze strony dyrekcji szkoły.

Barierą na drodze przekształcenia biblioteki w centrum informacyjne jest również brak standardów w zakresie wyposażenia, wielkości i organizacji przestrzeni, zasobów informacyjnych, księgozbiorów i materiałów multimedialnych, umiejętności bibliotekarzy,

¹ F. D'Ignazio: Aktywność w centrach multimedialnych. „Biuletyn Informacyjny. Informatyka dla Szkoły” 1994, nr 4, s. 13-21.

form pracy i form nadzoru.² Środowisko nauczycieli bibliotekarzy od dawna postuluje ich opracowanie. Dopiero gdy takie standardy zostaną opracowane, będą mogły zostać ustalone strategie budowy od podstaw lub przekształcenia istniejącej infrastruktury w konkretnych szkołach. Zwłaszcza, że przekształcenie to nie jest jednorazowym działaniem, ale procesem trwającym kilka lat.

Szkoły, które podjęły się tego zadania, działały niejako „na wycucie” opierając się w głównej mierze na doświadczeniach szkół w krajach anglosaskich. Tam pod koniec lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku powstała idea biblioteki jako „media center” gromadzącej i upowszechniającej wszelkiego rodzaju dokumenty.

Termin „media center” pojawił się po raz pierwszy w roku 1969 w amerykańskich „Standards for schools media programs”.³ Nową koncepcję biblioteki szkolnej przyjęła wkrótce Wielka Brytania, Republika Federalna Niemiec, Kanada i Australia. Koncepcja ta została przyjęta również przez UNESCO i Międzynarodową Federację Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotecznych IFLA w opublikowanym w 1980 r. „School library media manifesto”.⁴ Dokument ten przedstawia podstawowe funkcje i zadania nowoczesnej biblioteki szkolnej gromadzącej różnego typu dokumenty, niezbędne w procesie uczenia się i nauczania, rekreacji, zaspokajania własnych zainteresowań.

W 2003 r. ukazał się przetłumaczony na język polski dokument „Biblioteki szkolne. Wytyczne IFLA/UNESCO”.⁵ Zajmuje się on głównie usługami bibliotecznymi, procesami ich wykonania, priorytetami oraz kwalifikacjami i obowiązkami personelu a także jakością zbiorów.

² H. Kosętka: Kierunki i formy kształcenia kadry dla szkolnych centrów informacji w AP w Krakowie. W: Materiały konferencyjne. Centrum Informacyjne przyszłości polskiej szkoły. Warszawa 2004, S. 3.

³ M. Drzewiecki: Biblioteka we współczesnej szkole. Warszawa 1991, s. 19.

⁴ Tamże, s.

⁵ Biblioteki szkolne. Wytyczne IFLA/UNESCO. Warszawa 2003.

M. Drzewiecki⁶ rozważając miejsce media centre w systemie edukacji zadaje kilka podstawowych pytań, m.in. dla kogo?, dlaczego?, z czyją pomocą?, za pomocą czego?, w jakim czasie?, gdzie?, w jaki sposób? Pozwolę sobie streścić odpowiedzi na kolejne pytania.

- „Dla kogo?” – przede wszystkim dla uczniów i nauczycieli danej szkoły, a także rodziców i innych osób zainteresowanych.

- „Dlaczego?” – organizację bibliotek szkolnych należy dostosować do zmian zachodzących wewnątrz szkoły i poza nią.

- „Z czyją pomocą?” – niezbędny jest wykwalifikowany, kompetentny i życzliwy personel.

- „Za pomocą czego?” – nie może być mowy o nowoczesnym media centre bez bogatych i różnorodnych zbiorów zgromadzonych na różnych nośnikach oraz bez aparatury umożliwiającej jak najbardziej wszechstronne wykorzystanie dokumentów.

- „W jakim czasie?” – potrzeby użytkowników powodują konieczność udostępniania media centre nie tylko w godzinach zajęć lekcyjnych.

- „Gdzie?” – w miejscu łatwo dostępnym dla każdego użytkownika. Konieczne jest też zapewnienie właściwej powierzchni lokalu media centre.

- „W jaki sposób?” – przekształcenie istniejącej placówki biblioteki w ośrodek typu media centre tak, aby nie niszczyć tego co realnie istnieje, nawet jeśli jest to tradycyjne.

Jednym z zadań szkół, a tym samym bibliotek szkolnych jest przygotowanie młodych ludzi do życia w społeczeństwie informacyjnym, w którym by móc się w pełni realizować, nie mogą czuć się zagubieni. Biblioteka powinna zatem stać się interdyscyplinarną pracownią na miarę

⁶ Drzewiecki M.: Biblioteka i informacja w środowisku współczesnej szkoły. Warszawa 2001, s. 139.

potrzeb i oczekiwań zarówno uczniów jak i nauczycieli. Stąd też przekształcenie jej w Szkolne Centrum Informacyjne staje się koniecznością. Biblioteki w dotychczasowym rozumieniu były centrami informacji, które gromadziły głównie materiały piśmiennicze, rzadziej audiowizualne i multimedialne. Nierzadko zbiory te gromadzone przez lata straciły na aktualności i atrakcyjności z punktu widzenia nauczyciela, jak i ucznia na co dzień posługujących się technologią informacyjną, obejmującą sprzęt informatyczny, oprogramowanie i technologie komunikacyjne. Zapewnienie możliwości korzystania z Internetu i multimediiów, pozwoliło użytkownikom na swobodny dostęp do gromadzenia i tworzenia informacji.

Oczekiwania użytkowników SCI dotyczą najczęściej:

1. Informacji o zasobach:
 - własnej biblioteki (książki, czasopisma, zbiory audiowizualne i inne);
 - innych bibliotek;
 - zasobach Internetu (strony internetowe dostępne on-line, słowniki, encyklopedie, bazy pełnotekstowe, zasoby bibliotek wirtualnych).
2. Pomocy przy wyszukiwaniu informacji:
 - w katalogach, kartotekach zagadnieniowych, bibliografiach;
 - w katalogu komputerowym;
 - z wykorzystaniem wyszukiwarek internetowych.
3. Pomocy przy selekcji, ze szczególnym uwzględnieniem wiarygodności znalezionych materiałów (Internet).
4. Możliwości gromadzenia wyszukanych informacji (z poszanowaniem praw autorskich):
 - wyjaśniania sposobów zapisu;

- udostępniania miejsca na dysku.

5. Pomocy w przygotowaniu na podstawie wyszukanych materiałów:

- dokumentu tekstowego;
- prezentacji;
- witryny internetowej.

6. Umożliwienia zarchiwizowania pracy (nagrania na dyskietce lub płycie CD).

7. Umożliwienia wykorzystania Internetu jako medium komunikacyjnego:

- wymiana poczty elektronicznej;
- wykorzystanie komunikatorów.⁷

Z wymienionych powyżej oczekiwań wynikają zadania i obowiązki opiekuna SCI. Powinien on przede wszystkim dbać o bieżące prowadzenie katalogów i kartotek a także zapewnić użytkownikowi dostęp do aktualnych adresów internetowych (np. bibliotek udostępniających swoje katalogi w trybie on-line, witryn udostępniających bazy pełnotekstowe słowników i encyklopedii w trybie on-line) oraz adresów stron internetowych z tematyką odpowiadającą zainteresowaniom i potrzebom wynikającym ze specyfiki szkoły. Ponadto w celu ułatwienia korzystania z powyższych możliwości opiekun SCI może opracować instrukcje wyszukiwania, prowadzić szkolenia indywidualne i grupowe dotyczące wyszukiwania i selekcjonowania informacji oraz udzielać porad indywidualnych. Praca opiekuna SCI może też dotyczyć pomocy nieprzygotowanym użytkownikom w zakresie sposobów zapisu wyszukanych informacji na dysku lokalnym lub na

⁷ A. Krawczuk; Z. Babicz: Zarządzanie informacją w Szkolnym Centrum Informacji. W: Materiały konferencyjne. Centrum Informacyjne przyszłością polskiej szkoły. Warszawa 2004. S.54-55.

wymiennym nośniku pamięci, skorzystaniu z urządzeń peryferyjnych, tj. skanera i drukarki.

Pierwszym etapem komputeryzacji biblioteki jest zawsze stworzenie bazy danych o zbiorach przez wprowadzenie do wybranego programu komputerowego opisów bibliograficznych wszystkich dokumentów znajdujących się w bibliotece. Jest to najbardziej czasochłonna i nieefektywna praca, wymagająca rzetelnego warsztatu bibliotekarskiego. Kolejnym ważnym i już efektywniejszym etapem jest podłączenie Internetu w bibliotece i stworzenie stanowiska do przeglądania programów multimedialnych na CD i katalogów bibliotecznych, gdyż otwiera bibliotekę na informacje gromadzone poza jej zasobami.

Przekształcenie biblioteki Szkolne Centrum Informacji wymaga najczęściej przystosowania istniejących pomieszczeń do nowych zadań i funkcji. Centrum powinno składać się z zespołu pracowni wzajemnie ze sobą powiązanych. Hanna Batorowska i Barbara Kamińska-Czubała⁸, zajmujące się problematyką związaną z tworzeniem SCI, uważają, że kompleks taki powinien obejmować następujące pomieszczenia:

- wypożyczalnię skomputeryzowanej biblioteki szkolnej wyposażoną w terminale zapewniające dostęp do katalogów i kartotek komputerowych, komputerowe stanowisko dla bibliotekarza a także urządzenia kserograficzne,
- czytelnię biblioteki posiadającą 30 miejsc i 3-4 stanowiska komputerowe spełniającą w razie potrzeby funkcje pracowni dydaktycznej,
- magazyn centrum informacyjnego zawierający zbiory tradycyjne i specjalne, w tym multimedialne,

⁸ H. Batorowska, B. Kamińska-Czubała: Szkolne Centrum Informacji. Kraków 2002, s. 56-57.

- pracownię gromadzenia, opracowywania i konserwacji zbiorów, będącą zarazem pokojem służbowym bibliotekarza,
- pracownię multimedialną wyposażoną w minimum 4 stanowiska komputerowe z możliwością rozbudowy do 12 stanowisk,
- salę do prezentacji multimedialnych, będącą też salą widowiskową, konferencyjną i dydaktyczną wyposażoną w komputer, telewizor, magnetowid, rzutnik pisma itp.

Ponadto w miarę możliwości finansowych i lokalowych można urządzić pomieszczenia wideoteki i fonoteki odpowiednio wyposażone w sprzęt audio i wideo. Należy też wydzielić miejsce na gabloty wystawiennicze (na holu lub korytarzu w pobliżu centrum). Aby tak zaprojektowane centrum mogło sprawnie i efektywnie funkcjonować, należy w nim utworzyć stanowiska pracy dla odpowiednio wykształconego i przygotowanego nauczyciela bibliotekarza, technika informatyki (lub szkolnego koordynatora technologii informacyjnej) zajmującego się środkami nauczania oraz pełniącego funkcje administratora skomputeryzowanego dydaktycznego centrum informacyjnego, specjalisty od mediów i pracy umysłowej i pracownika obsługi administracyjnej.

Realizacja tego projektu zależy nie tylko od nauczyciela bibliotekarza, lecz od dobrej woli całego środowiska szkolnego i oczywiście przychylności organu prowadzącego szkołę.

SZKOLNE CENTRUM INFORMACYJNE – ZESTAWIENIE BIBLIOGRAFICZNE

1. Antczak M.: Moja wizja biblioteki szkolnej na miarę XXI wieku. „Biblioteka w Szkole” 2003, nr 6, s. 11-13.
2. Batorowska H.: Centrum Informacyjne miejscem propagowania i rozwoju kultury czytelniczej w szkole. W: Materiały konferencyjne. Konferencja Centrum Informacyjne przyszłością polskiej szkoły. Warszawa 2004, S. 5-14.
3. Batorowska H.: Technologia informacyjna w kształceniu ogólnym. Kraków 2001.
4. Batorowska H., Kamińska_Czubała B.: Szkolne centrum informacji. Kraków 2002.
5. Bernaczyk L.: Multimedialne Centrum Informacji w szkole podstawowej ważnym ogniwem procesu dydaktycznego. „Biblioteka w Szkole” 2004, nr 6, s. 2-6.
6. Biblioteki szkolne: wytyczne IFLA/UNESCO. Warszawa 2003.
7. Bogacz M.: Biblioteka jest miejscem...: refleksje towarzyszące projektowaniu misji biblioteki liceum. „Biblioteka w Szkole” 2001, nr 3, s. 1-2.
8. Drzewiecki M.: Biblioteka i informacja w środowisku współczesnej szkoły. Warszawa 2001.
9. Gajkiewicz J.: zmiany warsztatu pracy nauczyciela bibliotekarza w konsekwencji automatyzacji biblioteki szkolnej. W: Materiały konferencyjne. Konferencja Centrum Informacyjne przyszłością polskiej szkoły. Warszawa 2004, S.37-40.
10. Hereta-Karwowska M.: Centrum Multimedialne w nowoczesnej szkole. [Dokument elektroniczny] Tryb dostępu: <http://www.zom.cor.pl/centrum.htm> [Data wejścia: 01.03.2005]

11. Kamińska-Czubała B.: Formy pracy biblioteki szkolnej. Metoda projektów w szkolnym Centrum Informacji. W: Materiały konferencyjne. Konferencja Centrum Informacyjne przyszłością polskiej szkoły. Warszawa 2004, S.30-36.
12. Kawończyk E.: Bariery przy tworzeniu szkolnego centrum informacji. „Biblioteka w Szkole” 2004, nr 6, s. 9-10.
13. Krawczuk A., Babicz Z.: Zarządzanie informacją w Szkolnym Centrum Informacji. „Biblioteka w Szkole” 2004, nr 6, s. 4-5.
14. Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym. Red. E. B. Zybert. Warszawa 2002.
15. Kubów S.: Edukacyjna funkcja biblioteki szkolnej. „Biblioteka szkolna” 2003, nr 6, s. 4.
16. Kucharska K.: Projekt Centrum Informacji w Gimnazjum nr 2 w Łowiczu. „Edukacja Medialna” 2000, nr 1, s. 56-60.
17. Łukaniec B.: Centrum Informacji Naukowej w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Trzebnicy. „Biblioteka w Szkole” 2000, nr 6, s. 20.
18. „Nauczanie ku przyszłości” w szkolnym centrum informacji. Red. H. Kosętka, H. Batorowicz, B. Kamińska-Czubała. Kraków 2002.
19. Okapiec J.: Multimedialne Centrum Informacyjne – szerokie okno na świat. „Biblioteka w Szkole” 2003, nr 3, s. 3-4.
20. Pawelski L.: Biblioteka szkolna = Szkolne Centrum Informacji. „Biblioteka w Szkole” 1998, nr 11-12, s. 6-7.
21. Rudnicka I.: Działalność Centrum Informacji w zakresie edukacji medialnej. Materiały konferencyjne. Konferencja Centrum Informacyjne przyszłością polskiej szkoły. Warszawa 2004, S. 58-63.
22. Sawicka M., Budzoń D.: Organizujemy Szkolne Centrum Informacyjne. „Biblioteka w Szkole” 2002, nr 10, s. 23.
23. Sławek U.: Przekształcamy bibliotekę w szkolne centrum dydaktyczno-informacyjne. „Biblioteka w Szkole” 1999, nr 4, s. 2.

24. Solecka-Koplin M.: Program rozwoju biblioteki szkolnej: propozycja przekształcenia biblioteki w szkolne centrum informacji. „Biblioteka w Szkole” 2004, nr 2, s.1-6.

25. Sowińska B.: Biblioteka czy centrum informacji multimedialnej i internetowej? „Edukacja Medialna” 2003, nr 2, s. 12-15.

26. Staniów B.: Biblioteki szkolne w Polsce – dokąd zmierzamy? „Biblioteka w Szkole” 2004, nr 4, s. 1-4.

27. Staniów B.: Współczesna biblioteka szkolna – centrum informacji i dydaktyki w szkole. W: XVIII Konferencja „Informatyka w Szkole”. Skomputeryzowanie biblioteki. [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.bu.uni.torun.pl/BE/wspolczesna.html> [Data wejścia 31.03.2004].

28. Tomczyk-Churska A.: Metody pracy w centrum medialnym na przykładzie Biblioteki Gimnazjum Akademickiego w Toruniu. „Biblioteka w Szkole” 2004, nr 4, s. 6-9.

29. Węglarz A.: Szkolne Centrum Informacji – nowa rola biblioteki szkolnej. [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://republika.pl/awansnet/strony/biblioteki/weglarz/weglarz1.htm> [Data wejścia: 28.02.2005].

Opracowała:

Iwona Basak